

ÉLELMISZERBIZTONSÁG 5.

Mikrobiológiai élelmiszer- biztonság a vendéglátásban és otthon

**Összeállította:
Dr. Simon László
Nyíregyházi Főiskola**

Mikrobiológiai élelmiszer-biztonság a vendéglátásban

A **közétkeztetés** és a **vendéglátás** nehezebb helyzetben van az élelmiszer-biztonság megteremtése területén, mint az élelmiszergyártás. A közétkeztetés „részesedése” az élelmiszer eredetű megbetegedésekben jelentős mértékű. Magyarországon az intézményes közétkeztetés 36, az éttermek 25, a szállodák 14, a magánpanziók 8%-ban felelősek élelmiszer eredetű megbetegedésekért.

A közétkeztetésekben, vendéglátásban rendszerint nagy a **munkaerő-fluktuáció**, alacsony a fizetés, a munka társadalmi megbecsültsége nem nagy, sok részmunkaidős dolgozik ilyen helyeken, és általában **alacsony az iskolázottsági szint**. **Sok és igen különböző az előállított ételek száma**, és ezt **rövid idő alatt kell elkészíteni és felszolgálni**. A fogyasztók között gyakori az érzékeny fogyasztó (pl. idősek), és sokszor nem megfelelőek a berendezések és kevés a hely. Gyakran hiányzik a **minőségbiztosítási rendszer**, illetve az ahhoz szükséges szakértelem, vagy az élelmiszer-biztonsági információkhoz való hozzáférés nehéz.

HACCP rendszer

A HACCP rendszer bevezetése az *élelmiszerek által okozott megbetegedések megelőzését* szolgálja, segíti. Lényege, hogy az eddig alkalmazott késztermék-ellenőrzési módszer helyett a folyamat *ellenőrzését, felügyeletét* kell alkalmazni annak érdekében, hogy a késztermék biztonságos legyen.

A HACCP (*Hazard Analysis at Critical Control Points, veszélyelemzés a kritikus szabályozási pontokon*) hely-, termék- és veszélyspecifikus *kockázatkezelési rendszer*, aminek előfeltételei az eddig is alkalmazott, ún. *jó gyakorlatok*. A *jó mezőgazdasági gyakorlat* (GAP), a *jó higiéniai gyakorlat* (GHP), a *jó gyártási gyakorlat* (GMP), a *jó vendéglátó-ipari gyakorlat* (GCP) és a *jó konyhai gyakorlat* (GKP) eddig is része volt a megbízható üzemek működésének. A HACCP alkalmazza az *ISO 9000-es rendeletsorozat* előírásait, és ezzel kiépül a *menedzsmentorientált minőségi rendszer* (TQM).

HACCP rendszer

A **HACCP rendszer lényege**, hogy meg kell állapítani azokat a veszélyeket, amelyek az üzem, az egység működése, a termék előállítása során felléphetnek. Ezek lehetnek **biológiai** (pl. mikrobiológiai), **kémiai**, **fizikai** és **információhiány** veszélyek.

Elemezni kell, hogy ezek a veszélyek előfordulhatnak-e, ha igen, az milyen **következményekkel, kockázattal** jár.

Meg kell állapítani, hogy a működés során vannak-e olyan **kritikus pontok**, ahol a mikrobiológiai biztonságot veszély fenyegeti, ahol a technológiai vagy műveleti lépés nehezen ellenőrizhető. A **HACCP rendszer kiépítésének kötelezettségét** a **41/2001. (XII.22.) GM-EüM-FVM számú rendelettel módosított 80/1999. (XII.28.) GM-EüM-FVM számú együttes rendelet** az ételkészítők számára (ideértve a vendéglátás minden területét, a közétkeztetőket, a cukrászatokat és a hidegkonyhákat is) írja elő.

Az élelmiszer eredetű megbetegedések okai a közétkeztetésben és otthon

Az utóbbi évtizedben igen megnövekedett a ***közétkeztetésben*** részt vevők száma (iskola és munkahelyi menza, gyorséttermek, utcai árusok, a bel- és külföldi turistaforgalom növekedése, kis éttermek, panziók, falusi turizmus). A ***gyorsétkeztetés***, valamint a nagy ételválaszték iránti megnövekedett igény miatt az ételek nagy részét előre elkészítik, melegen tárolják és/vagy gyorsan felmelegítik. Nagyarányú az ***ipari előállítású készételek, félkész ételek*** felhasználása. Sok esetben ezen termékek ***helytelen kezelése*** okozza a hibát, ami végül ételmérgezéshez vezet (pl. fagyasztott termékek helytelen felengedtetése vagy ismételt – a maghőmérséklet nem éri el a szükséges hőfokot). Megnőtt az elvitelre, házhozszállításra berendezkedett gyorsétkezdék népszerűsége. Az ételek melegen tartása túllépheti a biztonságos időtartamot, az otthoni tárolás, felmelegítés nem mindig kielégítő.

Az élelmiszer eredetű megbetegedések okai a közétkeztetésben és otthon

Az utóbbi évtizedben igen megnövekedett a ***közétkeztetésben*** részt vevők száma (iskola és munkahelyi menza, gyorséttermek, utcai árusok, a bel- és külföldi turistaforgalom növekedése, kis éttermek, panziók, falusi turizmus). A ***gyorsétkeztetés***, valamint a nagy ételválaszték iránti megnövekedett igény miatt az ételek nagy részét előre elkészítik, melegen tárolják és/vagy gyorsan felmelegítik. Nagyarányú az ***ipari előállítású készételek, félkész ételek*** felhasználása. Sok esetben ezen termékek ***helytelen kezelése*** okozza a hibát, ami végül ételmérgezéshez vezet (pl. fagyasztott termékek helytelen felengedtetése vagy ismételt – a maghőmérséklet nem éri el a szükséges hőfokot). Megnőtt az ***elvitelre, házhozszállításra*** berendezkedett gyorsétkezdék népszerűsége. Az ételek melegen tartása túllépheti a biztonságos időtartamot, az otthoni tárolás, felmelegítés nem mindig kielégítő.

Ati Bátyó Étkezdéje

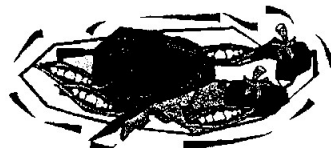
H menü	Cézár saláta
I menü	Rántott gombafej hasáburgonya, tartármártás
J menü	Rántott sertéskaraj hasáburgonya
K menü	Pulykapörkölt, nokedli
L menü	Natúr csirkemellfilé párolt zöldség
M menü	Sertéspörkölt főtt burgonya

Ételek tárolása és melegítése

A melegen szállított ételt a kézhezvételtől számított 30 percen belül el kell fogyasztani! Ellenkező esetben kérjük tárolja hűtőben, és maximum 3 órán belül, minimum 75 C°-ra felmelegítve fogyassza el.

Jó étvágyat kíván:

Ati Bátyó étkezdéje minden dolgozója

**Élelmiszer-
biztonsági
előírások**

Az élelmiszer eredetű megbetegedések okai a közétkeztetésben és otthon

A napi bevásárlást felváltotta a ***heti***, esetleg a ***havi bevásárlás***. Nagyobb készleteket tárolunk otthon, pl. a hűtőszekrényben, amelynek a hűtés esetleg nem kellő mértékű. A ***hűtőszekrények hőmérséklete*** gyakran meghaladja a biztonságos 4-7°C-ot, a hűtőajtó gyakori nyitogatása pedig hozzájárul a rossz tárolási hőmérséklet következtében kialakuló romlásokhoz. Többen fogyasztanak ***előre csomagolt***, esetleg ***melegen szállított ebédet***, ami ugyancsak magában hordozza a nem megfelelő hőmérsékleten tartás veszélyét. Sok étterem alkalmaz élelmezés-egészségügyi alapismeretekkel sem rendelkező személyzetet. Az élelmiszer-kereskedelem nemzetközivé válásával új, eddig nem ismert nyersanyagok, élelmiszer-komponensek kerülnek a polcokra, a konyháinkba, amelyek előéletét nem is sejtjük.

Az ***ételek elkészítése és tárolása*** során leggyakrabban elkövetett, megbetegedést kiváltó ***hibák gyakoriságát*** mutatja a következő táblázat.

Ételek készítése és tárolása során leggyakrabban elkövetett, megbetegedést kiváltó hibák gyakorisága (Forrás: Balla-Siró, 2007)

Higiénés hiba	Ételártalom (%)
Az étel előző napi vagy korábbi elkészítése	57
Az étel tárolása szobahőmérsékleten	38
Az étel nem megfelelő lehűtése	30
Az étel hibásan való újramelegítése	26
Szennyeződött élelmiszer	17
Hiányos hőkezelés	15
Szennyeződött konzerv	7
Fagyasztott hús tökéletlen felengedése	6
Az étel utószennyeződése	6
Nyersen fogyasztott élelmiszer	6
Az étel nem megfelelő hőntartása	5
Konyhai alkalmazott fertőzöttsége	4
Maradékok újrafelhasználása	4
Túl nagy darabok egybeni elkészítése	3

Az élelmiszer eredetű megbetegedések okai a közétkeztetésben és otthon

A megbetegedésekért gyakran a különféle ***keresztszennyeződések*** a felelősek. A különböző vendéglátói helyeken a ***keresztszennyeződés fő forrásai***:

- ***szennyezet ruházat, konyharuha*** – nagyforgalmú szállodák, éttermek,
- a ***nyers és a főtt étel nem megfelelő elkülönítése*** – kisebb éttermek, kifőzdék, utcai étkeztetés,
- a ***mosogatási feltételek hiánya*** – utcai árusítás,
- ***rovarokkal való szennyezés*** (legyek nyáron, meleg éghajlatú országokban egyéb rovarok is – utcai árusítás; nincs szúnyogháló a nyílászárókon),
- ***rossz higiénés, tárolási feltételek*** – bárhol.

A kórokozók az élelmiszer-készítés során szinte mindenütt előfordulhatnak, a ***leggyakrabban szennyezett helyek*** a ***mosogatótál***, a ***csapok***, a ***hűtő*** és ***hűtőajtó***, a ***konyharuha***, a ***szemetes*** és a ***munkafelület***.

Megelőzési stratégia

A megfelelő ***védekezési stratégia*** kidolgozásához szükséges a közétkeztetés folyamatának, valamint annak ismerete, hogy melyik lépésnél milyen veszélyforrásokkal kell számolni. A ***táblázat általános folyamatábrát mutat***, a veszély jellegének feltüntetésével.

A közétkeztetés folyamati során fellépő veszélyek (Forrás: Balla-Siró, 2007)

Lépés		Veszély
	Beszerzés ↓	–szennyeződés kórokozóval
	Szállítás ↓	–kórokozó szaporodása –szennyeződés
	Árufogadás ↓	–kórokozó szaporodása –szennyeződés –felengedési hiba
	Tárolás ↓	–szennyeződés –kórokozó szaporodása
Felengedés	Előkészítés ↓	–kórokozó túlélése
	Főzés ↓	–kórokozó szaporodása –szennyeződés
Forrón tartás	Hűtőtárolás ↓	
	Felmelegítés ↓	
Felhasználás	Felhasználás	

Megelőzési stratégia

Az ***oktatás*** elengedhetetlen része az élelmiszer-biztonsági rendszernek. Az oktatás legyen célirányos és specifikus, s az elmélet mellett gyakorlati feladatok megoldása is szerepeljen. Fel kell tárni a ***jó higiéniai gyakorlat*** alkalmazásának akadályait, és ismertetni kell az elhárítás módját. ***Motiválni*** kell a dolgozókat az új ismeretek elsajátítására és bevezetésére.

Meg kell erősíteni a ***veszélyekkel*** és ***kockázatokkal*** kapcsolatos információkat, hangsúlyozva az ***egészségügyi, társadalmi és anyagi következményeket*** (pl. kártérítési kötelezettség). A rendszeres oktatás szükséges, és a tulajdonosokat motiválni kell, hogy mind ők, mind beosztottaik rendszeresen vegyenek részt az oktatásban. Az oktatás hatékonyságát a szervezőnek értékelnie kell, különös tekintettel a követő magatartás szempontjára (visszacsatolás). Az ***élelmiszer-higiénia célja*** a szennyeződés megelőzése, amit a jó minőségű nyersanyag, a jó személyi és környezeti higiénia alkalmazásával biztosíthatunk. A mikroorganizmusok szaporodása és túlélése megelőzésének eszköze a ***nyersanyag helyes tárolása***, a ***megfelelő feldolgozási eljárások*** (konyhatechnika, főzés) alkalmazása, majd a kész élelmiszer ***megfelelő hőmérsékleten való tartása***, illetve rövid időn belüli ***lehűtése*** és ***hűtőtárolása*** a megengedett időtartamon belül.